

اسلاميات

استادن لاءِ رهبر

OXFORD
UNIVERSITY PRESS

اوڪسفورڊ يونيورسٽي پريس

OXFORD
UNIVERSITY PRESS

پيش لفظ

اسلام زندگي جو هڪ مڪمل ضابطو آهي ۽ زندگي جي هر پهلوءَ ۾ انسان جي رهنمائي ڪري ٿو. عربي زبان ۾ اسلام جي معنيٰ ”اطاعت ۽ فرمانبرداري“ جي آهي. اسلام الله تعاليٰ جي اطاعت ۽ فرمانبرداري جو دين آهي.

تعليم ڏيڻ هڪ پيغمبري ڪم آهي. اها هر استاد جي ذميواري آهي ته هو پنهنجي هن ڪم کي ايمان داريءَ سان پورو ڪري. استاد پنهنجي طالبن جي سامهون هڪ مثالي شخصيت جي حيثيت رکندو آهي. پاڻ استاد جي قول ۽ عمل کان گهڻو ڪجهه سکندا آهن ۽ ڪڏهن ڪڏهن ته اهوئي ڪجهه ڪندا آهن جيڪو هو پنهنجي استاد کي ڪندي ڏسندا آهن. انهيءَ ڪري استاد کي ٻارن جي سامهون سٺي ڳالهه ٻولڻ ۽ ڪردار جو مظاهرو ڪرڻ گهرجي.

اسلامي پڙهائڻ واري استادن جي ذميواريون ٻين استادن جي مقابلي ۾ تمام وڌيل هونديون آهن. جيستائين استاد قرآن شريف کي چڱي طرح سمجهي هن تي عمل ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪندو، نه هو پاڻ سنو مسلمان ٿي سگهندو ۽ نه ئي پنهنجي طالبن جو ڪردار ٺاهڻ جي قابل ٿيندو.

استاد اسلام جي زندگي گزارڻ جي طريقي کان جيترو واقف هوندو، ايترو ئي هو اسلام جا سڀ اصول طالبن ۾ منتقل ڪري سگهندو. اسلاميات جو اهم مضمون پڙهائڻ واري استادن کي گهرجي ته هو ٻارن کي عربي زبان سيکارڻ جي لاءِ پهريان پاڻ عربي تي مهارت حاصل ڪن ۽ قرآن شريف جون سورتون چڱي طرح ٻارن کي پڙهائڻ. اها به استاد جي ذميواري آهي ته هو اسلاميات جو اهم مضمون ٻارن کي دلچسپيءَ سان پڙهائي ۽ تدريس جا اهڙا طريقا اختيار ڪري جنهن سان ٻار ڏيان ۽ توجهه سان پورو سبق ٻڌن. پڙهائڻ جي وچ ۾ ٻارن جو حوصلو وڌايو. جيڪي طالب پڙهائي ۾ ڪمزور هجن، سموري ڪلاس جي سامهون هنن کي دڙڪا ڏيڻ بجاءِ الڳ سڏ ڪري هنن جو ڪمزورين ختم ڪرڻ جي ڪوشش ڪيو.

اسلامييات جي هن نصابي سلسلي ۾ اسلام جي بنيادي عقيدن کي آسان لفظن ۽ عام فهم انداز ۾ بيان ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي وئي آهي. انهن ڪتابن ۽ استادن لاءِ رهبر جي ذريعي اسلاميات جهڙي اهم ۽ بنيادي مضمون کي پڙهڻ ۽ پڙهائڻ آسان ٿي ويندو.

فهرست

باب پهريون: قرآن شريف

- 2 ناظره قرآن
2 حفظ قرآن
2 حفظ ۽ ترجمو

باب ٻيو: ايمانيات ۽ عبادتون

- 4 الله تعاليٰ تي ايمان
6 اسان جونبي ﷺ
8 قرآن شريف
10 طهارت
12 روزو

باب ٽيون: سيرت طيبه

- 14 رسول الله ﷺ جي رضاعت

باب چوٿون: اخلاق ۽ ادب

- 18 ماءُ پيءُ جو احترام
20 استادن جو احترام
22 بزرگن جو ادب
24 ڪتابن جو ادب
26 سچائيءَ ۽ وڏي طاقت آهي
30 گهر ۾ داخل ٿيڻ جي اجازت گهرڻ
32 شڪر گزارِي
34 معافي گهرڻ
36 ڪلاس روم جا ادب
38 سٺا ساٿي

شروعاتي ڳالهيون

پڙهائڻ جو طريقو ٻارن جي تعليم ۽ تربيت تي تمام اثر انداز ٿيندو آهي. هيٺ پڙهائڻ جي طريقي کي اثرائتو ڪرڻ جي لاءِ ڪجهه اهم نُڪتا لکيا ويا آهن:

1. استاد ڪلاس ۾ داخل ٿيڻ سان ٻارن کي پاڻ سلام ڪري. هن سان ٻارن ۾ سلام ڪرڻ جي عادت پيدا ٿيندي.
2. لکن وارو بورڊ تي پڙهائيندڙ موضوع لکي ۽ هڪڙي پاسي تاريخ لکي.
3. پوئين سبق جي بابت سوال ڪري، جيئن ٻارن کي سبق ياد اچي وڃي.
4. نيو سبق پڙهائڻ کان پهريان سبق جي عنوان جو مختصر تعارف زباني بيان ڪيو.
5. سبق جا مشڪل لفظ نوٽ ڪري ٻارن کي هنن جي معنيٰ لکرايو.

اسلاميائت پڙهائڻ ۾ جنهن طريقن جي استعمال ڪري سگهجي ٿو هنن ۾ ڪجهه اهم طريقا هي آهن:

استقرائي طريقو

هن طريقي ۾ استاد کي پهريان شاگردن جي ذهني سطح جو اندازو لڳائڻ گهرجي. هن جي لاءِ استاد کي ٻارن کان اهڙا سوال ڪرڻ گهرجن جيڪي نه رڳو ٻارن کي سبق تي راضي ڪن ۽ سندن ڌيان حاصل ڪن، پر هنن جي منتشر خيالن کي به گڏ ڪندي هنن ۾ غور ۽ فڪر جي صلاحيت پيدا ڪن. سوال هن قسم جا هجن جنهن جا جواب آسان هجن ۽ طالب هنن کا پریشاني محسوس نه ڪن.

بياني طريقو

اسلاميائت پڙهائڻ ۾ بياني طريقي کي هوشياريءَ سان استعمال ڪري وڻندڙ بڻائي سگهجي ٿو. استاد هن طريقي ۾ حالتن ۽ ڪيفيتن جو نقشو پنهنجي لفظن ۽ بيان ذريعي ٺاهي سگهي ٿو. بياني طريقي جي سلسلي ۾ وضاحت ۽ تشريح به ايندي آهي. مطلب هر شي، لفظ يا لکت جو مفهوم ۽ مطلب ۽ هن جي حقيقت طالبن جي سامهون بيان ڪجي. پر استادن کي هن طريقي ۾ اهو خيال رکڻ پوندو ته وضاحت ۽ تشريح جو معيار طالبن جي عمر ۽ ذهنن جي سطح جي مطابق هجي، نه ته اهو طريقو اثرائتو نه رهندو.

ڪهاڻيءَ جو انداز يا طريقو

پڙهائڻ جي هن طريقي ۾ ڪنهن واقعي يا حالت کي مناسب ۽ وڻندڙ انداز ۾ بيان ڪرڻ ”ڪهاڻيءَ جو انداز“ چئبو آهي ۽ اهو طريقو طالبن جو ڌيان آسانيءَ سان حاصل ڪرڻ ۾ اثرائتو ثابت ٿيل آهي. پر اهو انداز سبق آموز به هجڻ گهرجي. اهو خيال رکڻ به ضروري آهي ته طالب هن انداز جا ايترا عاداتي نه ٿي وڃن جو اهي هر وقت ڪهاڻي ٻڌڻ جي موڊ ۾ ٿي رهن.

ناظره قرآن

مدد ڪرڻ واري شيعن جي لاءِ باب پهريون جي عبارتَن کي مختلف چارٽس جي شڪل ۾ پٽن تي لڳائجي. استاد کي اها ڳالهه چڱي طرح ذهن ۾ رکڻ گهرجي ته هو جنهن ٻارن سان ڳالهائي ٿو اهي حرفن جي سجاڳ ۽ صحت ٻئي شيون گهرن ٿا. ٻارن کي سبق هنن جي صلاحيت مطابق ئي ڏيڻ گهرجي، جيئن اهي خوش دليءَ سان هن کي ياد ڪري سگهن. ڪلاس ۾ ڪجهه ٻار ڪمزور هوندا آهن، جيڪڏهن هن ٻارن جي ڪمزوري وقتي هجي ته هن کي پري ڪرڻ جي ڪوشش ڪجي، هڪ طريقو اهو به ٿي سگهي ٿو ته ڪمزور ٻارن کي ڪجهه هوشيار ۽ تيز ٻارن سان گڏ ويهارجي.

ناظره جي باب ۾ حرفن جي جاڳ ڪرائيندي لفظ کي ادا ڪرڻ ۽ هن جي مخرج تي خاص ڌيان ڏجي ۽ ڪوشش ڪئي وڃي ته ڪلاس جي هر ٻار کان لفظ ڏهرايا وڃن. اعراب جي جاڳ چڱي طرح ڪرائجي ۽ مشڪل لفظن جا معنيٰ به ٻڌايا وڃن. ٻارن ۾ غور ۽ فڪر جي عادت پيدا ڪرڻ لاءِ ڪتاب ۾ لکيل مختلف لفظن کي بليڪ بورڊ تي لکڻ کان پوءِ پڇا ڪجي ته ڪهڙا لفظ مشدد آهن يا حرفِ مدّه مان آهن؟ وغيره.

مثلاً: تشديد ڇا آهي، تشديد جي هڪ وڏي شڪل ٺاهي بليڪ بورڊ تي ڏيکارجي ته بهتر آهي. مدّ مفصل سان ڇا مراد آهي، مدّ متصل ڪنهن کي چوندا آهن وغيره بابت سبق هلندي ٻارن کي تفصيل سان ٻڌائجي ۽ هن اعرابن جي مشق ڪرائي وڃي.

حفظ قرآن

مدد ڪرڻ واري شيعن جي لاءِ سورة العصر ۽ سورة الفيل جو چارٽ ٺاهرائجي ۽ ٻئي سورتون واري واري سان ٻارن کي ياد ڪرايون وڃن ۽ تلفظ تي گهڻو ڌيان رکجي.

حفظ ۽ ترجمو

مدد ڪرڻ واري شيعن جي لاءِ الحمد لله، سبحان الله، جزاڪ الله خيرا، استغفر الله ۽ ربّ زدني علماً جا چارٽ ترجمي سان تيار ڪرايا وڃن ۽ سبق هلندي هنن کي ڪلاس ۾ لڳائجي. سمجھائي جي لاءِ ٻارن کان پڇا ڪجي. جيئن: اسان الحمد لله ڇو ۽ ڪڏهن چوندا آهيون؟ جواب اچڻ کان پوءِ چارٽ ڏانهن اشارو ڪري هن جو مطلب ٻڌائو ۽ اعلان ڪيو ته اسان اڄ هن لفظ يا هنن لفظن بابت پڙهنداسين. سبق جي لاءِ ٻارن ۾ دلچسپي پيدا ڪرڻ خاطر هن لفظن جي اهميت ۽ ضرورت تي روشني وجهو. ضروري آهي ته استاد هن بابت ديني ڪتابن کان استفادو ڪري.

امدادی اشیا کے طور پر پہلے باب کی عبارتوں کو مختلف چارٹس کی شکل میں دیوار پر آویزاں کیا جائے۔ اساتذہ کو یہ بات اچھی طرح ذہن نشین رکھنی چاہیے کہ وہ جن بچوں سے مخاطب ہے وہ حروف کی شناخت اور صحت دونوں چیزوں کے طالب ہیں۔ بچوں کو سبق ان کی صلاحیت کے مطابق ہی دینا چاہیے تاکہ وہ خوش دلی کے ساتھ اسے یاد کر سکیں۔ جماعت میں بعض بچے کمزور ہوتے ہیں، اگر ان بچوں کی کمزوری عارضی ہے تو اسے دور کرنے کی کوشش کی جائے، اس کی ایک صورت یہ بھی ہو سکتی ہے کہ کمزور بچوں کو نسبتاً زیادہ ذہین اور تیز بچوں کے ساتھ بٹھا دیا جائے۔ ناظرہ کے باب میں حروف کی پہچان کراتے وقت الفاظ کی ادائیگی اور مخرج پر خاص توجہ دی جائے اور کوشش یہ کی جائے کہ جماعت کے ہر بچے سے الفاظ دہرائے جائیں۔ اعراب کی شناخت اچھی طرح کرائی جائے اور مشکل الفاظ کے معنی زبانی بتادیے جائیں۔ بچوں میں غور و فکر کی عادت پیدا کرنے کے لیے کتاب میں درج مختلف الفاظ کو تختہ تحریر پر لکھنے کے بعد پوچھا جائے کہ کون سا لفظ مشدد ہے یا حروف مدہ میں سے ہے؟ وغیرہ۔ مثلاً: تشدید کیا ہے۔ تشدید کی ایک بڑی سی شکل بنا کر تختہ تحریر پر دکھا دی جائے تو بہتر ہے۔ مد مفصل سے کیا مراد ہے، متصل کسے کہتے ہیں وغیرہ وغیرہ کے بارے میں دوران سبق بچوں کو تفصیل سے بتایا جائے اور ان اعراب کی مشق کرائی جائے۔

حفظ قرآن

سورۃ العصر اور سورۃ الفیل کے چارٹ بطور امدادی اشیا تیار کرائے جائیں اور دونوں سورتیں باری باری بچوں کو یاد کرائی جائیں اور تلفظ پر خصوصی دھیان رکھا جائے۔

حفظ و ترجمہ

الحمد للہ، سبحان اللہ، جزاک اللہ خیرا، استغفر اللہ اور رب زدنی علماً کے چارٹ مع ترجمہ بطور امدادی اشیا تیار کرائے جائیں اور دوران سبق انھیں کمرہ جماعت میں آویزاں کیا جائے۔ تمہید کے طور پر بچوں سے سوال کیجیے۔ مثلاً: ہم الحمد للہ کیوں اور کس موقع پر بولتے ہیں؟ جواب آنے کے بعد چارٹ کی طرف اشارہ کر کے اس کا مطلب بتایا جائے اور اعلان سبق کیا جائے کہ ہم آج اس لفظ یا ان الفاظ کے بارے میں پڑھیں گے۔ بچوں میں سبق سے دلچسپی پیدا کرنے کے لیے ان الفاظ کی اہمیت اور ضرورت پر روشنی ڈالی جائے۔ ضروری ہے کہ معلم اس بارے میں دینی کتب سے استفادہ کرے۔

الله تعاليٰ تي ايمان

مدد ڪرڻ واري شيون

ڪلاس ۾ اچڻ کان پهريان استاد مدد ڪرڻ واري شيون جو انتظام ڪري. مدد ڪرڻ واري شيون جي لاءِ ڪعبي شريف جي تصوير، جنگل ۽ باغن جون تصويرون يا قدرتي منظرن جي تصوير ۽ چارٽس، جنهن تي سبق جي آهي قرآني آيتون لکيل هجن جيڪي الله تعاليٰ جي هيڪڙائيءَ بابت آهن.

عام مقصد

طالبن ۾ اسلامي روح بيدار ڪرڻ، کين اسلامي تعليمن جي ڄاڻ ڏيڻ ۽ الله جي وڏائي بيان ڪرڻ.

خاص مقصد

طالبن کي اهو يقين ڏيڻ ته توحيد جو عقيدو ڇا آهي. الله تعاليٰ واحد آهي، اهو ئي عبادت جي لائق آهي ۽ اسان کي هن جو شڪر ادا ڪرڻ گهرجي ڇا ڪا ٿ ته هن دنيا جھان جا نعمت عطا ڪيا آهن.

تياري

خاص مقصد طئي ڪرڻ کان پوءِ ٻارن کي سبق جي لاءِ تيار ڪرڻ خاطر ڪجهه اهڙا سوال ڪرڻ ضروري آهن جيئن هنن جو ذهن موضوع ڏانهن اچي. جيئن اسان الله کي ڪيئن سڃاتو؟ الله تعاليٰ کي ڏني بغير مڃڻ جا ڪهڙا وجه آهن؟ يا اسان ڪنهن جي عبادت ڪندا آهيون؟ وغيره

پڙهائڻ جو طريقو

خاص مقصدن ۾ اهو ئي حصو سبق جي اعلان جي لاءِ وڏي آواز سان ٻارن کي ٻڌايو، جيڪو هن پيريد ۾ پڙهائڻو هجي. پهريان سبق جي هن حصي کي مختلف ٻارن کان پڙهرايو ۽ پوءِ هن سلسلي ۾ سوال ٻه ڪيا وڃن، جيئن سبق جو ورجاءُ به گڏوگڏ ٿيندو رهي.

اللہ پر ایمان

امدادی اشیا

کمرہ جماعت میں آنے سے پہلے معلم، امدادی اشیا کا اہتمام کرے۔ امدادی اشیا کے طور پر خانہ کعبہ کی تصویر، جنگلات اور باغات کی تصویر یا قدرتی مناظر کی تصویر اور چارٹس جن پر سبق کی وہ قرآنی آیات درج ہوں جو اللہ تعالیٰ کی وحدانیت کے بارے میں ہیں۔

عام مقاصد

طلبہ و طالبات میں اسلامی روح بیدار کرنا، انھیں اسلامی تعلیمات سے روشناس کرانا اور اللہ کی بڑائی بیان کرنا۔

خاص مقصد

طلبہ و طالبات کو یہ باور کرانا کہ عقیدہ توحید کیا ہے۔ اللہ واحد ہے، وہی عبادت کے لائق ہے اور ہمیں اسی کا شکر ادا کرنا چاہیے کیوں کہ اس نے ہمیں دنیا جہان کی نعمتیں عطا کی ہیں۔

آمادگی

مقاصد خاص کا تعین کرنے کے بعد بچوں کو سبق کے لیے آمادہ کرنے کے ضمن میں کچھ ایسے سوالات کیے جانے ضروری ہیں تاکہ ان کا ذہن عنوان سبق سے قریب تر آجائے۔ مثال کے طور پر ہم نے اللہ کو کیسے پہچانا؟ اللہ کو دیکھے بغیر ماننے کی کیا وجوہ ہیں؟ یا ہم کس کی عبادت کرتے ہیں؟ وغیرہ

طریقہ تدریس

مقاصد خاص میں سے وہی حصہ اعلان سبق کے طور پر باواز بلند بچوں کے گوش گزار کیا جائے جو اس پیریڈ میں پڑھانا مقصود ہو۔ پہلے سبق کے اس حصے کو مختلف بچوں سے پڑھوایا جائے اور پھر اسی ضمن میں سوالات بھی کیے جائیں تاکہ سبق کا اعادہ ساتھ ساتھ ہوتا رہے۔

اسان جو نبي ﷺ

مدد ڪرڻ واري شيون

مسجد نبوي جي تصوير، چارٽ جنهن تي ”لا نبي بعدي“ (ترجمو: مون کان پوءِ ڪو نبي ناهي) درج هجي. مدد ڪرڻ واري شيون سبق شروع ڪرڻ کان پهريان ڪلاس ۾ ڪنهن واضح جاءِ ته لڳايون وڃن.

عام مقصد

طالبن ۾ اسلامي روح بيدار ڪرڻ، رسالت جي عقيدتي کان روشناس ڪرائڻ.

خاص مقصد

ٻارن کي اهو يقين ڏيڻ ته حضرت محمد مصطفيٰ ﷺ الله جو آخري رسول، ساري ڪائنات جو قائد ۽ اڳواڻ ۽ بهترين اخلاق جو مثال آهي. پاڻ ﷺ رحمت اللعالمين آهن.

تياري

خاص مقصد طعي ڪرڻ کان پوءِ ٻارن کي موضوع جي ويجهو آڻڻ ۽ کين سبق جي لاءِ تيار ڪرڻ فائدي مند آهي. استاد مسجد نبوي جي تصوير ڏانهن اشارو ڪري سوال پڇا ڪري سگهي ٿو ته هن تصوير بابت توهان ڇا ڄاڻو ٿا؟ تصوير ۾ نظر ايندڙ مسجد کي ”مسجد نبوي“ چوڻو آهي؟ ڪنهن کي چوڻو آهي؟ نبي ۽ رسولن ۾ ڪهڙو فرق هوندو آهي؟

پڙهائڻ جو طريقو

سوال جواب کان پوءِ استاد سبق جو اعلان ڪندي رڳو هن موضوع بابت ٻڌائي جنهن کي پيريد ۾ پڙهائڻو هجي. جيئن، پيارا ٻارو! اڄ اسان پڙهنداسين حضرت محمد مصطفيٰ ﷺ کي آخري رسول چوڻو ويندو آهي؟ يا حضرت محمد مصطفيٰ ﷺ کي ساري ڪائنات جو رهبر ۽ اڳواڻ چوڻو مڃيو ويندو آهي؟

ٻارن کان سبق واري واري سان پڙهائجي ۽ پوءِ جيترو سبق پڙهيو ويو آهي، هن بابت سوال به ڪيا وڃن. جيئن قبيلي عدي جو ذڪر اچي يا طائف جي واقعي بابت سبق هلندو هجي ته هن بابت سوال ڪري سگهجن ٿا.

ہمارے نبی ﷺ

امدادی اشیا

مسجد نبوی کی تصویر، چارٹ جس پر ”لانی بعدی“ (ترجمہ: میرے بعد کوئی نبی نہیں) درج ہو۔ امدادی اشیا سبق شروع کرنے سے پہلے کمرہ جماعت میں کسی واضح مقام پر آویزاں کردی جائیں۔

عام مقاصد

طلبہ و طالبات میں اسلامی روح بیدار کرنا، عقیدہ رسالت سے روشناس کرانا۔

خاص مقاصد

بچوں کو یہ باور کرانا کہ حضرت محمد مصطفیٰ ﷺ اللہ کے آخری رسول، تمام کائنات کے قائد و راہ نما اور بہترین اخلاق کا نمونہ ہیں۔ آپ ﷺ رحمۃ اللعالمین ہیں۔

آمادگی

مقاصد خاص کا تعین کرنے کے بعد بچوں کو عنوان سے قریب تر لانا اور انہیں سبق کے لیے آمادہ کرنا سود مند ہوتا ہے۔ استاد، مسجد نبوی کی تصویر کی طرف اشارہ کر کے سوال پوچھ سکتا ہے کہ اس تصویر کے بارے میں آپ کیا جانتے ہیں؟ تصویر میں نظر آنے والی مسجد کو ”مسجد نبوی“ کیوں کہا جاتا ہے؟ نبی کسے کہتے ہیں؟ نبی اور رسولوں میں کیا فرق ہوتا ہے؟

طریقہ تدریس

سوال جواب کے بعد استاد اعلان سبق کرتے ہوئے صرف اس عنوان کے بارے میں بتائے جسے دوران پیریڈ پڑھانا مقصود ہو۔ مثلاً، پیارے بچو! آج ہم پڑھیں گے کہ حضرت محمد ﷺ کو آخری رسول کیوں کہا جاتا ہے؟ یا حضرت محمد ﷺ کو تمام کائنات کا رہبر اور راہ نما کیوں مانا جاتا ہے؟

بچوں سے سبق باری باری پڑھوایا جائے اور پھر جتنا سبق پڑھا گیا ہو اس بارے میں سوالات بھی کیے جائیں۔ مثلاً قبیلہ عدی کا تذکرہ آئے یا پھر طائف کے واقعے کے بارے میں سبق زیر تدریس ہو تو اس بارے میں سوالات کیے جاسکتے ہیں۔

قرآن شريف

مدد ڪرڻ واري شيون

قرآن شريف جي تصوير، آسماني ڪتابن جي نالن جو چارٽ.

عام مقصد

طالبن پر اسلامي روح بيدار ڪرڻ، قرآن شريف بابت معلومات ڏيڻ.

خاص مقصد

قرآن شريف سڀ انسانن جي لاءِ هدايت جو رستو آهي. قرآن شريف زندگي گزارڻ جو هڪ مڪمل ضابطو آهي ۽ اها آخري آسماني ڪتاب آهي.

تياري ۽ پڙهائڻ جو طريقو

خاص مقصد طئي ڪرڻ کان پوءِ ٻارن کي سبق جي لاءِ تيار ڪرڻ استاد جي ذميواري آهي. سبق جي موضوع کان ويجهو آڻڻ جي لاءِ ۽ ٻارن کي سبق جي لاءِ تيار ڪرڻ خاطر ڪجهه سوال ضروري آهن. جيئن: ڪتاب ڪنهن کي چوندا آهن؟ آسماني ڪتابن جو ڇا مطلب آهي؟ سڀ کان وڌيڪ پڙهندڙ ڪتاب ڪهڙو آهي؟

جڏهن ٻارن جو جواب اچي وڃي ۽ ڪو ٻار اهو ٻڌائي ته سڀ کان وڌيڪ پڙهندڙ ڪتاب قرآن شريف آهي ته استاد سبق جو اعلان ڪري. پيارا ٻارو! اڄ اسان قرآن شريف بابت پڙهنداسين. سبق جي آخر ۾ سوال ڪيا وڃن ته قرآن شريف کي هدايت چو چوندا آهن؟ قرآن شريف کان پهريان آيل ڪتاب جو منسوخ ڪيا ويا؟ قرآن شريف آخري ڪتاب چو آهي؟

قرآن مجید

امدادی اشیا

قرآن پاک کی تصویر، آسمانی کتابوں کے ناموں پر مشتمل چارٹ۔

عام مقاصد

طلبہ و طالبات میں اسلامی روح بیدار کرنا، قرآن پاک کے بارے میں معلومات فراہم کرنا۔

خاص مقاصد

قرآن مجید تمام انسانوں کے لیے راہ ہدایت ہے۔ قرآن مجید ایک مکمل ضابطہ حیات ہے اور یہ آخری آسمانی کتاب ہے۔

آمادگی و طریقہ تدریس

مقاصد خاص کا تعین کرنے کے بعد بچوں کو آمادہ سبق کرنا استاد کی ذمہ داری ہے۔ سبق کے عنوان سے قریب تر لانے اور بچوں کو سبق کی جانب آمادہ کرنے کے لیے چند سوالات کرنا ضروری ہے۔

مثلاً: کتاب کسے کہتے ہیں؟ آسمانی کتابوں سے کیا مراد ہے؟ سب سے زیادہ پڑھی جانے والی کتاب کون سی ہے؟ جب بچوں کا جواب آجائے اور کوئی بچہ یہ بتادے کہ سب سے زیادہ پڑھی جانے والی کتاب قرآن مجید ہے تو معلم سبق کا اعلان کر دے۔ پیارے بچو! آج ہم قرآن مجید کے بارے میں پڑھیں گے۔

سبق کے آخر میں سوالات کیے جائیں کہ قرآن مجید کو ہدایت کیوں کہا جاتا ہے؟ قرآن مجید سے پہلے آنے والی کتابیں کیوں منسوخ کر دی گئیں؟ قرآن مجید آخری کتاب کیوں ہے؟

طهارت

مدد ڪرڻ واري شيون

وضو ڪندڙ ٻار جي تصوير.

عام مقصدَ

ٻارن کي صفائيءَ جي فائدين کان روشناس ڪرائڻ.

خاص مقصدَ

طهارت جي اسان جي دين ۾ ڇا اهميت آهي ۽ صفائيءَ جا ڪهڙا فائدا آهن؟

تياري ۽ پڙهائڻ جو طريقو

ٻارن کي موضوع ڏانهن آڻڻ ۽ سبق جي لاءِ تيار ڪرڻ خاطر هنن کان پڇا ڪيو ته توهان صبح اُٿي ڪهڙو ڪم ڪندا آهيو؟ ٻار جواب ڏيندا هت، منهن ڌوئندا آهيون، ڏند صاف ڪندا آهيون. پوءِ اهو سوال پڇيو ته ڇڏو اهو ٻڌايو ته توهان کي ڪنا ٻار سٺا لڳندا آهن يا صاف ٻار؟ ٻارن جو لازمي جواب هوندو ”صاف سٺا ٻار“. پوءِ اهو سوال به ڪري سگهجي ٿو ته گهڻين ۾ ڪن ڦٽ ۽ گند ڦهليل سٺو لڳندو آهي يا خراب؟ هن سوال جو به اهوئي جواب ايندو ته ”خراب لڳندو آهي.“

استاد انهيءَ طريقي سان ٻيا سوال به ڪري سگهي ٿو جنهن کان پوءِ سبق جو اعلان ڪري سگهجي ٿو. پيارا ٻارو! اڄ اسان صفائي بابت پڙهنداسين. اسان جي مذهب ۾ به گدلائيءَ کي ناپسند ڪيو ويو آهي. هن موقع تي ٻارن کان پڇي سگهجي ٿو يا هنن کي ٻڌائي سگهجي ٿو ته اڄڪلهه صاف سُٺي ماحول بابت ٿي وي. ريڊيو ۽ اخبارن ۾ گهڻيون ئي ڳالهيون ٻڌڻ ۾ اچن ٿيون پر اسان جي مذهب چوڏنهن سؤ سال پهرين هن بابت گهڻو ڪجهه ٻڌائي ڇڏيو هو.

هن سمجهاڻي کان پوءِ ٻارن کي سبق پڙهڻ جي لاءِ چئجي ۽ سبق هلندي لاڳاپيل سوال به ڪيا وڃن.

طہارت

امدادی اشیا

وضو کرتے ہوئے بچے کی تصویر۔

عام مقاصد

بچوں کو صفائی کے فوائد سے روشناس کرانا۔

خاص مقاصد

طہارت کی ہمارے دین میں کیا اہمیت ہے اور صفائی کے کیا فوائد ہیں؟

آمادگی و طریقہ تدریس

بچوں کو عنوان سے قریب تر لانے اور سبق کی جانب آمادہ کرنے کے لیے ان سے پوچھا جائے کہ آپ صبح اٹھ کر کیا کام کرتے ہیں؟ بچے جواب دیں گے ہاتھ، منہ دھوتے ہیں، دانت صاف کرتے ہیں۔ پھر یہ سوال پوچھا جائے۔ اچھا آپ یہ بتائیں کہ آپ کو گندے بچے اچھے لگتے ہیں یا صاف بچے؟ بچوں کا لازماً جواب ہوگا ”صاف بچے“ پھر یہ سوال بھی کیا جاسکتا ہے کہ گلی کو چوں میں گندگی اور کوڑا کرکٹ پھیلا ہوا اچھا لگتا ہے یا برا؟ اس سوال کا جواب یقیناً یہ آئے گا کہ ”برا لگتا ہے۔“

معلم اسی طرح کے مزید سوالات کر سکتا ہے جس کے بعد اعلان سبق کیا جاسکتا ہے۔ پیارے بچو! آج ہم صفائی کے بارے میں پڑھیں گے۔ ہمارے مذہب میں بھی گندگی کو ناپسند کیا گیا ہے۔ اس موقع پر بچوں سے پوچھا جاسکتا ہے یا انھیں بتایا جاسکتا ہے کہ آج کل صاف ستھرے ماحول کے بارے میں ریڈیو، ٹی وی اور اخبارات پر بہت باتیں سننے میں آتی ہیں مگر ہمارے مذہب میں چودہ سو برس پہلے اس بارے میں بہت کچھ بتا دیا گیا تھا۔

اس تمہید کے بعد بچوں سے سبق پڑھنے کے لیے کہا جائے اور دوران سبق متعلقہ سوالات بھی کیے جاتے رہیں۔

روزو

مدد ڪرڻ واري شيون

چارت: ”اي ايمان وارو! توهان تي روزه فرض ڪيا ويا آهن.“ (القرآن)
چارت: ”روزو ڍال آهي.“ (حديث رسول ﷺ)

عام مقصد

طالبن ۾ اسلامي روح بيدار ڪرڻ.

خاص مقصد

روزي بابت طالبن کي آگاهه ڪرڻ.

تياري

ٻارن کي سبق جي ويجهو آڻڻ ۽ کين سبق شروع ڪرڻ جي لاءِ تيار ڪرڻ خاطر سان سوال ڪيا ويندا.

رمضان جي مهيني جي خاص ڳالهه ڇا آهي؟ روزي ۾ ڇا ڪندا آهن؟ ڪاٺ پيئڻ ڪڏهن بند ڪندا آهن ۽ ڪڏهن شروع ڪندا آهن؟

پڙهائڻ جو طريقو

پيارا ٻارو! اڄ اسان توهان کي ٻڌائينداسين ته روزو ڇا آهي ۽ ڇو رکيو ويندو آهي؟ روزو ڪنهن ماڻهن تي فرض آهي ۽ هن جا ڪهڙا فائدا آهن؟

سمجھائي جي لاءِ ٻارن کي ٻڌائجي ته روزو عبادت آهي ۽ مسلمانن جي علاوه ٻين مذهبن جا مڃڻ وارا به روزا رکندا آهن. پر هنن جي روزو ڪجهه مختلف هوندو آهي ۽ اهي رمضان جي بدران ٻين مهينن ۾ روزا رکندا آهن. هاڻي توهان پڙهندؤ ته اسان جي مذهب ۾ روزي جي ڇا اهميت آهي ۽ روزو ڪيئن ٿيندو آهي؟

سبق جي پڄاڻي ته يا سبق هلندي استاد ٻارن کان مختلف ڀر لڳاپيل سوال پڇندو رهي جيئن سبق دهرائڻ سان گڏوگڏ سڀ ڳالهين ٻارن کي ياد به ٿي وڃن.

روزہ

امدادی اشیا

چارٹ: ”اے ایمان والو! تم پر روزہ فرض کیا گیا“ (القرآن)

چارٹ: ”روزہ ڈھال ہے۔“ (حدیث رسول ﷺ)

عام مقصد

طلبہ و طالبات میں اسلامی روح بیدار کرنا۔

خاص مقصد

روزے کے بارے میں طلبہ و طالبات کو آگاہ کرنا۔

آمادگی

بچوں کو سبق سے قریب تر لانے اور انہیں سبق شروع کرنے کے لیے تیار کرنے کی غرض سے سوال کیے جائیں گے۔
رمضان کے مہینے کی خاص بات کیا ہے؟ روزے میں کیا کرتے ہیں؟ کھانا پینا کب بند کرتے ہیں اور کب شروع کرتے ہیں؟

طریقہ تدریس

پیارے بچو! آج ہم آپ کو بتائیں گے روزہ کیا ہے اور کیوں رکھا جاتا ہے؟ روزہ کن لوگوں پر فرض ہے اور اس کے کیا فائدے ہیں؟

تمہید کے طور پر بچوں کو مختصراً بتا دیا جائے کہ روزہ عبادت ہے اور مسلمانوں کے علاوہ دوسرے مذاہب کے ماننے والے بھی روزے رکھتے ہیں۔ البتہ ان کے ہاں روزے کی شکل مختلف ہوتی ہے اور وہ رمضان کے علاوہ دوسرے دنوں میں روزے رکھتے ہیں۔ اب آپ پڑھیں گے کہ ہمارے مذہب میں روزے کی کیا اہمیت ہے اور روزہ کیسا ہوتا ہے؟
سبق کے اختتام پر یا دوران سبق استاد، بچوں سے مختلف لیکن متعلقہ سوالات پوچھتا رہے تاکہ اعادہ سبق کے ساتھ ساتھ تمام باتیں بچوں کو ذہن نشین ہو جائیں۔

رسول الله ﷺ جي رضاعت

مدد ڪرڻ واري شيون

ڪعبي شريف ۽ مسجد نبوي جي تصويرون.

عام مقصد

رسول الله ﷺ جي شروعاتي زندگي بابت ٻارن کي ڄاڻ ڏيڻ.

خاص مقصد

رسول الله ﷺ جي ڄمڻ کان پوءِ پاڻ جي پرورش ۽ ننڍپڻ جي حالتن کان ٻارن کي روشناس ڪرائڻ.

تياري

پيارا ٻارو! اسان جي پيارو رسول ﷺ کتي پيدا ٿيو هو؟ جواب اچڻ کان پوءِ استاد ٻارن کي سمجهاڻي طور ٻڌائي ته اسان جو رسول ﷺ اڄ کا ذري گهٽ چوڏنهن سؤ سال پهريان مڪي ۾ ڄائو هو ۽ هن زماني جو رواج هيو ته عرب پنهنجي ٻارن کي ڄمڻ کان پوءِ شهر کان ٻاهر ڪنهن آباد نخلستان يا ڳوٺاڻي علائقي ۾ موڪليندا هئا. ڇا ڪاڻ ته هتي جو ماحول تمام سٺو ۽ صاف سٿرو هوندو هو. پيارا ٻارو! اڄ به توهان ڏسي سگهو ٿا ته شهرن ۾ ترليفڪ جو دونهو شور ۽ گند گهڻو هوندو آهي جڏهن ته ڳوٺن ۾ صاف سٿرو ماحول ۽ ساوڪ، بنيون ۽ باغ هوندا آهن جتي تازي هوا هوندي آهي.

سبق جو اعلان

تياري کان پوءِ ٻارن کي عنوان جي ويجهو آڻڻ جي لاءِ سوال ڪجي ته ٻارو! توهان مان ڪنهن کي خبر آهي ته اسان جي پياري نبي ﷺ جي ماءُ پاڻ کي ڳوٺ ۾ ڪنهن نيڪ عورت سان گڏ موڪليو هو؟ جواب ملي يا نه ملي، استاد اهو اعلان ڪري سگهي ٿو ته پيارا ٻارو! اڄ اسان توهان کي هن بابت سبق پڙهائي رهيا آهيون.

پڙهائڻ جو طريقو

ٻارن کان سبق جو هڪ هڪ پيرا گراف وڌي آواز کان پڙهرايو ۽ گڏوگڏ هن بابت سوال به پڇا ڪيو. هڪ پيريد جي لاءِ هڪ پيرا گراف نيڪ آهي. ٻي ڏينهن اڳين پيرا گراف جي لاءِ ٻارن کان ڪجهه استقراڻي سوال پڇا ڪرڻ کان پوءِ سبق جو اعلان ڪيو. مدد ڪرڻ واري شيون کان استفادو ڪرڻ

باب سوم :

سیرتِ طیبہ

رسول اللہ ﷺ کی رضاعت

امدادی اشیا

خانہ کعبہ اور مسجد نبوی کی تصاویر۔

عام مقصد

رسول اللہ ﷺ کی ابتدائی زندگی کے بارے میں بچوں کو آگاہ کرنا۔

خاص مقاصد

رسول اللہ ﷺ کی پیدائش کے بعد پرورش کے حالات اور بچپن سے بچوں کو روشناس کرانا۔

آمادگی

پیارے بچو! ہمارے پیارے رسول ﷺ کہاں پیدا ہوئے؟ جواب آنے کے بعد معلم بچوں کو تمہید کے طور پر بتادے کہ ہمارے رسول ﷺ آج سے تقریباً چودہ سو سال پہلے مکہ میں پیدا ہوئے اور اس زمانے میں دستور تھا کہ عرب اپنے بچوں کو پیدائش کے بعد شہر سے باہر کسی سرسبز نخلستان یا دیہی علاقے میں بھیج دیا کرتے تھے۔ کیوں کہ وہاں کی آب و ہوا بہت اچھی اور صاف ستھری ہوتی ہے۔ پیارے بچو! آج بھی آپ دیکھ سکتے ہیں کہ شہروں میں ٹریفک کا دھواں، شور اور گندگی بہت ہوتی ہے جب کہ گاؤں دیہات میں صاف ستھرا ماحول اور ہرے بھرے کھیت اور باغات ہوتے ہیں جہاں تازہ ہوا ہوتی ہے۔

اعلانِ سبق

آمادگی کے بعد بچوں کو عنوان سے قریب لانے کے لیے سوال کیا جائے کہ بچو! آپ میں سے کسی کو معلوم ہے کہ ہمارے پیارے نبی ﷺ کو آپ کی والدہ نے دیہات میں کون سی نیک خاتون کے ساتھ بھیجا تھا؟ جواب ملے یا نہ ملے اس وقت استاد یہ اعلان کر سکتا ہے کہ پیارے بچو! آج ہم اسی بارے میں سبق پڑھ رہے ہیں۔

طریقہ تدریس

بچوں سے سبق کا ایک ایک پیرا گراف باواز بلند پڑھوایا جائے اور ساتھ ہی ساتھ ان سے متعلقہ سوالات بھی پوچھے جائیں۔ ایک پیریڈ کے لیے ایک پیرا گراف کافی ہے۔ دوسرے دن اگلے پیرا گراف کے مندرجات سے قریب لانے کے لیے بچوں سے استقرائی سوالات پوچھنے کے بعد اعلانِ سبق کیا جاسکتا ہے۔ امدادی اشیا سے استفادے کی ایک صورت یہ ہو سکتی ہے

جي هڪ صورت اها به ٿي سگهي ٿي ته جڏهن حضور اڪرم ﷺ جي مڪي ۾ ولادت جو ذڪر اچي ته پڇا ڪجي ته تصوير ۾ ڪعبو شريف نظر اچي رهيو آهي، اهو ڪنهن شهر ۾ آهي؟ ساڳي نموني جڏهن پاڻ ﷺ جي حضرت بيبي آمنه سان گڏ مديني ڏانهن سفر جو ذڪر اچي ته مسجد نبوي ڏانهن اشارو ڪري پڇيو وڃي ته اها مسجد ڪٿي واقع آهي؟ انهيءَ طريقي سان جڏهن حضور ﷺ جي ننڍپڻ جو ذڪر اچي ۽ اهو پيرا گراف سبق طور پڙهائجي ته ٻي معلومات جي لاءِ ٻارن کي ٻڌائجي ته ٻارو! اسان جو اسان جي پيارو نبي ﷺ ولادت جي وقت يتيم ٿي چڪو هو. ٻارن کي يتيم جو مطلب به سمجهاڻجي. اهو پڻ ٻڌائجي ته تمام ننڍي عمر ۾ حضور اڪرم ﷺ جي ماءُ ۽ ڏاڏو به فوت ٿي ويو هو ۽ پوءِ نوجواني تائين پاڻ ﷺ جي پرورش پاڻ جي چاچي حضرت ابو طالب ڪئي.

ورجاءُ

هر سبق جي پڄاڻيءَ تي استاد نتيجي جي جانچ جي لاءِ ٻارن کان مشق جا سوال پڇا ڪري ۽ هنن جي صحيح يا غلط جوابن کان اندازو ڪري ته ٻارن سبق ۾ ڪيتري دلچسپي ورتي يا پڙهائڻ کان ڪيترو استفادو ڪيو؟
 استاد ٻارن کي گهر جو ڪم به ڏيندو ۽ سبق جي اعلان وقت بليڪ بورڊ تي رضاعت جا معنيٰ به درج ڪندو.

کہ جب حضور ﷺ کی مکہ میں ولادت کا تذکرہ آئے تو پوچھا جائے کہ تصویر میں خانہ کعبہ نظر آ رہا ہے، یہ کس شہر میں واقع ہے؟ اسی طرح جب حضرت بی بی آمنہ کے ساتھ آپ ﷺ کا مدینے کے سفر کا تذکرہ آئے تو مسجد نبوی کی تصویر کی طرف اشارہ کر کے پوچھا جائے کہ یہ مسجد کہاں واقع ہے؟

اسی طرح جب حضور ﷺ کے بچپن کا تذکرہ آئے اور یہ پیرا گراف سبق کے طور پر پڑھایا جائے تو اضافی معلومات کے لیے بچوں کو بتایا جائے کہ بچو! ہمارے پیارے نبی ﷺ ولادت کے وقت یتیم ہو چکے تھے۔ بچوں کو یتیم کا مفہوم بھی سمجھا دیا جائے۔ یہ بھی بتایا جائے کہ بہت چھوٹی عمر میں حضور اکرم ﷺ کی والدہ اور دادا کا سایہ بھی سر سے اٹھ گیا تھا اور پھر نوجوانی تک آپ ﷺ کی پرورش آپ کے چچا حضرت ابوطالب نے کی۔

اعادہ

ہر سبق کے اختتام پر معلم نتیجہ جانچنے کے لیے بچوں سے مشقی سوالات پوچھے گا اور موزوں یا ناموزوں جوابات سے اخذ کرے گا کہ بچوں نے سبق میں کتنی دلچسپی لی یا تدریس سے کس قدر استفادہ کیا؟ استاد، بچوں کو گھر کا کام بھی تفویض کرے گا اور تختیہ تحریر پر رضاعت کے معنی بھی اعلان سبق کے وقت درج کرے گا۔

مدد ڪرڻ واري شيون

تصويري چارٽ جنهن ۾ هڪ مرد ۽ عورت ننڍي ٻارَ جو هٿ پڪڙي جهولو ڏئي رهيا آهن.

عام مقصد

ٻارن کي ماءُ پيءُ جي مقام جي ڄاڻ ڏيڻ.

خاص مقصد

والدين جو ادب ۽ احترام جو ضروري آهي ۽ اسان جي دين ۾ هن جي ڇا اهميت آهي.

تياري

ٻارن کي عنوان جي ويجهو آڻڻ جي لاءِ هيٺ ڏنل سوال ڪيا وڃن:

1. ٻارو! صبح جڏهن توهان اسڪول ايندا آهيو ته توهان کي نيرن ڪير ڪرائيندو آهي؟ ۽ تيار ڪير ڪرائيندو آهي؟
2. جڏهن توهان کي ڪنهن شئي جي يا رانديڪي جي ضرورت هوندي آهي ته توهان ڪنهن کي چوندا آهيو؟

گهڻو ڪري ٻار اهو جواب ڏيندا ته ماءُ، پيءُ کين تيار ڪندا آهن ۽ هنن جي ضرورتون پوري ڪندا آهن. هن کان پوءِ استاد سبق جو اعلان ڪندو.

سبق جو اعلان

پيارا ٻارو! اڄ اسان والدين جي احترام بابت پڙهنداسين.

پڙهائڻ جو طريقو

اڄ جي دور ۾ ڪجهه ٻارن جا ماءُ پيءُ روزيءَ جي فڪر ۾ ٻارن جي سارَ سنڀال نوڪريائن جي حوالي ڪري ڇڏيندا آهن يا ڪجهه ٻارن جا ماءُ پيءُ فوت ٿي چڪا هوندا آهن يا ڪنهن گهرو چڪتاڻ جي ڪري ٻارن کان جدا رهندا آهن. انهيءَ ڪري اهو سبق پڙهائيندي استاد کي هن ڳالهه کي به سامهون رکڻ گهرجي ۽ سبق ايئن پڙهائڻ گهرجي ته ماءُ پيءُ کان محروم ٻارن کي احساس نه ٿي سگهي. ٻارَ تمام نازڪ مزاج ۽ ٿوري ذري کي به محسوس ڪرڻ وارا هوندا آهن. انهيءَ ڪري والدين جي مجبورين جو احساس ڏياري هن محروم ٻارن کي محرومي جا احساسن کان بچائي سگهجي ٿو.

باب چہارم : اخلاق و آداب

والدین کا احترام

امدادی اشیا

تصویری چارٹ جس میں ایک مرد اور عورت ، ننھے بچے کا ہاتھ پکڑ کر جھولا جھلا رہے ہوں۔

عام مقصد

بچوں کو والدین کے مقام سے آگاہ کرنا۔

خاص مقاصد

والدین کا ادب اور احترام کیوں ضروری ہے اور ہمارے دین میں اس کی کیا اہمیت ہے۔

آمادگی

بچوں کو عنوان سے قریب لانے کے لیے درج ذیل سوالات کیے جائیں :

- ۱۔ بچو! صبح جب آپ اسکول آتے ہیں تو آپ کو ناشتہ کون کراتا ہے؟ تیار کون کراتا ہے؟
 - ۲۔ جب آپ کو کسی چیز کی یا کھلونے کی ضرورت ہوتی ہے تو آپ کس سے کہتے ہیں؟
- بچوں کی اکثریت جواب دے گی کہ ماں ، باپ انھیں تیار کراتے ہیں اور ان کی ضرورتیں پوری کرتے ہیں۔ اس کے بعد معلم اعلانِ سبق کرے گا۔

اعلانِ سبق

پیارے بچو! آج ہم والدین کے احترام کے بارے میں پڑھیں گے۔

طریقہ تدریس

آج کے دور میں بہت سے بچوں کے والدین فکرِ معاش میں بچوں کی دیکھ بھال آیاؤں کے سپرد کر دیتے ہیں یا بعض بچوں کے ماں یا باپ انتقال کر چکے ہوتے ہیں یا پھر کسی گھریلو تنازع کے سبب بچوں سے علیحدہ رہتے ہیں۔ اس لیے مذکورہ سبق پڑھاتے وقت معلم کو یہ صورت حال بھی مد نظر رکھنی ہوگی اور سبق اس طرح پیش کرنا ہوگا کہ ماں باپ سے محروم بچوں کو احساس نہ ہونے پائے۔ بچے بہت نازک مزاج اور حساس ہوتے ہیں۔ لہذا والدین کی مجبور یوں کا احساس دلا کر محروم بچوں کو احساسِ محرومی سے بچایا جاسکتا ہے۔

استاد سبق هلندي ٻارن کي ماءُ پيءُ جو چوڻ وٺڻ ۽ هنن جي ادب ۽ احترام بابت ديني بزرگن جا قصه به ٻڌائي سگهي ٿو. جنهن ۾ مشهور واقعو شيخ عبدالقادر محي الدين جيلاني^ح جو آهي ته پاڻ جي ماءُ هڪ سفر کان پهريان هدايت ڏني ته ڪڏهن ڪوڙ نه ڳالهائيجائن. سندس ماءُ سفر جي خرچ جي لاءِ چاليهه درهم پاڻ جي صدرِي (ويست ڪوٽ) ۾ لڪاءِ سبي ڇڏيا. رستي ۾ ڌاڙيلن هنن جي قافلي کي ڦريو ۽ محي الدين جيلاني^ح جيڪو اڃان ننڍو هو. کان پڇا ڪيو ته تون وٽ ڇا آهي؟ پاڻ ٻڌايو ته منهنجي صدرِيءَ ۾ چاليهه درهم لڪيل آهن. ڌاڙيلن پڇا ڪيو ته جيڪڏهن تون اهو نه ٻڌائي هان ته اسان کي هن درهم جي خبر ٿي نه پئي هان. پر تون اها ڳالهه ڇو نه لڪائي؟ شيخ عبدالقادر جيلاني^ح جواب ڏنو ته منهنجي ماءُ مون کي نصيحت ڪئي هئي ته ڪڏهن ڪوڙ نه ڳالهائيجائن. ڇا ڪاڻ ته ڪوڙ الله تعاليٰ کي پسند ناهي. اهو ٻڌي ڌاڙيل گھڻو متاثر ٿيا ۽ ڌاڙن ۽ ٻري ڪمن کان فوري توبه ڪئي.

اهو واقعو ماءُ پيءُ جو چوڻ وٺڻ جي معاملي ۾ ٻارن کي آسان انداز ۾ ٻڌائجي. ساڳي نموني والدين جي احترام جي معاملي ۾ به بزرگن يا ولين جا گھڻا ئي واقعا بيان ڪري سگهجن ٿا. پر پيريد جي وقت کي به ذهن ۾ رکڻو پوندو.

ورجاءُ

سبق جي پڄاڻي تي روز وانگر لاڳاپيل سوال ۽ جواب ذريعي پڙهائڻ جي نتيجن جي جاچ ڪئي وڃي ۽ اهو اندازو هٿجي ته سبق کي دهرائڻ جي ضرورت آهي يا ناهي. طالبن کي گهرجي لاءِ ڪم به ڏنو وڃي.

استادن جو احترام

مدد ڪرڻ واري شيون

ڇارت: ڪلاس جو منظر (استاد ۽ شاگرد)

عام مقصد

ٻارن کي اخلاق ۽ ادب جي حوالي سان استادن جي عزت ۽ مان جي ڄاڻ ڏيڻ.

خاص مقصد

ٻارن کي استادن جي مقام ۽ مرتبي جي ڄاڻ ڏيڻ.

معلم اس سبق کے دوران بچوں کو ماں باپ کا کہنا ماننے اور ان کے ادب و احترام سے متعلق بزرگان دین کے قصے بھی سنا سکتا ہے جن میں مشہور واقعہ شیخ عبدالقادر محی الدین جیلانی کا ہے کہ ان کی والدہ نے ایک سفر سے پہلے انھیں ہدایت کی تھی کہ کبھی جھوٹ نہ بولنا۔ سفر کے اخراجات کے لیے چالیس درہم ان کی والدہ نے ان کی صدری (ویسٹ کوٹ) میں چھپا کر سی دیے تھے۔ راستے میں ڈاکوؤں نے ان کے قافلے کو گھیر لیا اور محی الدین جیلانی سے جو ابھی کسمن تھے، پوچھا کہ تمہارے پاس کیا ہے۔ انھوں نے بتا دیا کہ میری صدری میں چالیس درہم خفیہ طریقے سے سلے ہوئے ہیں۔ ڈاکوؤں نے ان سے پوچھا کہ آپ اگر یہ نہ بتاتے تو ہمیں ان درہموں کا پتا نہیں چلتا مگر آپ نے یہ بات کیوں نہیں چھپائی، شیخ عبدالقادر جیلانی نے جواب دیا کہ میری ماں نے مجھے نصیحت کی تھی کہ کبھی جھوٹ نہیں بولنا کیونکہ جھوٹ اللہ تعالیٰ کو پسند نہیں ہے۔ یہ سن کر ڈاکو بہت متاثر ہوئے اور ڈکیتیوں اور برے کاموں سے فوراً توبہ کر لی۔

یہ واقعہ ماں باپ کا کہنا ماننے کے ضمن میں بچوں کو آسان انداز میں سنایا جائے، اسی طرح والدین کے احترام کے ضمن میں بھی بزرگان دین یا اولیائے کرام کے بے شمار واقعات بیان کیے جاسکتے ہیں۔ البتہ اس کے لیے پیریڈ کے اوقات کو ملحوظ رکھنا پڑے گا۔

اعادہ

سبق کے اختتام پر حسب معمول بچوں سے متعلقہ سوال و جواب کے ذریعے تدریس کے نتائج جانچے جائیں اور یہ تعین کیا جائے کہ سبق کو دہرانے کی ضرورت ہے یا نہیں۔ طلبہ و طالبات کو گھر کے لیے کام بھی تفویض کیا جائے۔

اساتذہ کا احترام

امدادی اشیا

چارٹ: کمرہ جماعت کا منظر (استاد اور شاگرد)۔

عام مقصد

اخلاق و آداب کے ضمن میں اساتذہ کی تعظیم سے بچوں کو آگاہ کرنا۔

خاص مقاصد

بچوں کو اساتذہ کے مقام اور مرتبے سے آگاہ کرنا۔

تياري

ٻارن جو ڌيان سبق ڏانهن ڪرڻ جي لاءِ هيٺ ڏنل سوال ڪيا وڃن:

1. ٻارو! استاد جو ڇا ڪم آهي؟
 2. اهو ڪم سٺو آهي يا بُرو؟
 3. علم سان اسان کي ڇا حاصل ٿيندو آهي؟
 4. ته استاد جو مرتبو ڇا ٿيو؟
- پت تي لڳيل ڪلاس جي تصوير ڏانهن اشارو ڪري پڇا ڪجي ته توهان هن تصوير ۾ ڇا ڏسي رهيا آهيو؟

سبق جو اعلان

هيٺ ڏنل سوالن جا جواب حاصل ڪندي ٻارن کي ٻڌائجي ته اڄ اسان استاد ۽ استاد جي ادب ۽ احترام بابت پڙهنداسين.

پڙهائڻ جو طريقو

ٻارن کي سبق جي شروعات کان پهريان استاد ۽ شاگرد جي رشتي جي ڄاڻ ڏجي ۽ ٻڌائجي ته استاد جو درجو ماءُ پيءُ جي برابر ڇو هوندو آهي؟

ورجاءُ

سبق جي پڄاڻي ته مختلف سوالن ذريعي ڇاڇ ڪجي ته سبق کان ڪيترو استفادو ڪيو ويو آهي.

بزرگن جو ادب

مدد ڪرڻ واري شيون

ڇارت: بزرگ (ڪراڙي ماڻهو) کي هڪ ٻار اڙڪ پار ڪرائيندي.

عام مقصد

بزرگن جي عزت ۽ مان جي ڄاڻ ڏيڻ.

خاص مقصد

بزرگن جي ادب ۽ احترام جا طريقا ٻڌائڻ.

آمادگی

بچوں کو سبق کی جانب متوجہ کرنے کے لیے درج ذیل سوالات کیے جائیں:

۱۔ بچو! استاد کا کیا کام ہے؟

۲۔ یہ کام اچھا ہے یا برا؟

۳۔ علم سے ہمیں کیا حاصل ہوتا ہے؟

۴۔ لہذا استاد کا مرتبہ کیا ہوا؟

دیوار پر آویزاں کمرہ جماعت کی تصویر کی طرف اشارہ کر کے پوچھا جائے کہ آپ اس تصویر میں کیا دیکھ رہے ہیں؟

اعلانِ سبق

مذکورہ سوالات کے جوابات حاصل کرنے کے بعد بچوں کو بتایا جائے کہ آج ہم استاد اور استاد کے ادب کے بارے میں پڑھیں گے۔

طریقہ تدریس

بچوں کو سبق کے آغاز سے پہلے استاد اور شاگرد کے رشتے سے آگاہ کیا جائے اور بتایا جائے کہ استاد کا درجہ ماں باپ کے برابر کیوں ہوتا ہے؟

اعادہ

سبق کے اختتام پر مختلف سوالات کے ذریعے سبق سے استفادے کا نتیجہ جانچا جائے۔

بزرگوں کا احترام

امدادی اشیا

چارٹ: بزرگ (بوڑھے) شخص کو ایک بچہ سڑک پار کروا رہا ہے۔

عام مقصد

بزرگوں کی تعظیم سے بچوں کو آگاہ کرنا۔

خاص مقاصد

بزرگوں کے ادب اور احترام کے طریقے بتانا۔

تياري

ٻار ۽ ڪراڙي ماڻهو جي تصوير ڏانهن اشارو ڪري پڇا ڪجي ته اهو ٻار ڪراڙي کي ڪاڏي وٺي وڃي رهيو آهي؟ جواب ملڻ تي استاد ٻارن کي ٻڌائيندو ته ڪراڙن ۽ بزرگن کي اسان جي مدد جي ڪٿي ڪٿي ضرورت پئي سگهجي ٿي ۽ اسان کي هنن جي مدد ڇو ڪرڻ گهرجي؟

سبق جو اعلان

پوءِ ٻارن کي ٻڌائجي ته هاڻي اسان بزرگن جي ادب احترام بابت سبق پڙهنداسين.

پڙهائڻ جو طريقو

استاد سوالن ذريعي ٻارن جي ذهن ۾ اها ڳالهه چڱي طرح ويهاري ته بزرگ ڪير هوندا آهن ۽ بزرگيءَ جو مطلب ڇا هوندو آهي. هو ٻارن کي ذهن نشين ڪرائي ته پاڻ کان وڏو هر ماڻهو بزرگ هوندو آهي. انهيءَ ڪري هر وڏي جو ادب ۽ احترام ڪرڻ ضروري آهي، جڏهن ته ڪراڙو ماڻهو ادب سان گڏوگڏ اسان جي مدد جو به مستحق هوندو آهي.

ورجاءُ

سبق جي پڇاڻي ته مختلف سوالن ذريعي پڙهائي جي نتيجن جي پرک ڪجي.

ڪتابن جو ادب

مدد ڪرڻ واري شيون

ڇارت: ڪتابن جي تصوير.

عام مقصد

ٻارن کي ڪتابن جي اهميت ۽ مرتبي کان آگاهه ڪرڻ.

خاص مقصد

ڪتابن جي افاديت ڇا آهي؟ اهي اسان جي لاءِ علم حاصل ڪرڻ جو ذريعو آهن، انهيءَ ڪري هنن جو ادب ضروري آهي.

تياري

ڪتاب جي تصوير واري ڇارت ڏانهن اشارو ڪري ٻارن کان استقراڻي سوال پڇا ڪيا وڃن.

آمادگی

بچے اور بوڑھے شخص کی تصویر کی طرف اشارہ کر کے پوچھا جائے کہ یہ بچہ، بوڑھے شخص کو کہاں لے جا رہا ہے؟ جواب ملنے کے بعد معلم بچوں کو بتائے گا کہ بوڑھوں یعنی بزرگوں کو ہماری مدد کی کہاں کہاں ضرورت پڑ سکتی ہے اور ہمیں ان کی مدد کیوں کرنی چاہیے؟

اعلان سبق

بعد ازاں بچوں کو بتایا جائے گا کہ اب ہم بزرگوں کے ادب کے بارے میں سبق پڑھیں گے۔

طریقہ تدریس

معلم سوالات کے ذریعے بچوں کو اچھی طرح ذہن نشین کرائے گا کہ بزرگ کون ہوتے ہیں اور بزرگی کا کیا مطلب ہوتا ہے۔ وہ بچوں کو اچھی طرح ذہن نشین کرا دے کہ اپنے سے بڑا ہر شخص بزرگ ہوتا ہے لہذا ہر بڑے کا ادب کرنا ضروری ہے جبکہ بوڑھے لوگ ادب کے ساتھ ساتھ ہماری مدد کے بھی مستحق ہوتے ہیں۔

اعادہ

سبق کے اختتام پر مختلف سوالات کے ذریعے تدریس کے نتائج کا جائزہ لیا جائے۔

کتابوں کا ادب

امدادی اشیا

چارٹ: کتابوں کی تصویر

عام مقاصد

کتابوں کی اہمیت اور مرتبے سے بچوں کو آگاہ کرنا۔

خاص مقاصد

کتابوں کی افادیت کیا ہے؟ یہ ہمارے لیے علم کے حصول کا ذریعہ ہیں لہذا ان کا ادب ضروری ہے۔

آمادگی

بچوں کو کتاب کی تصویر پر مبنی چارٹ کی طرف اشارہ کر کے استقرائی سوالات کیے جائیں۔

ٻارن کان اهو به پڇا ڪري سگهجي ٿو ته توهان جي بستي ۾ جيترا ڪتاب آهن هنن ۾ ڇا لکيل آهي؟ ڪتابن ذريعي تعليم ڪنهن طريقي سان ڏني ويندي آهي؟

سبق جو اعلان

جڏهن ٻار ڪتابن بابت ڪجهه سوالن جا جواب ڏئي وٺن ته کين ٻڌائجي ته اڄ اسان ڪتابن جي ادب بابت پڙهنداسين.

ورجاءُ

سبق جي پڇاڻيءَ تي ٻارن کان پڇا ڪجي ته آسماني ڪتاب ڪنهن کي چوندا آهن؟ ڪتابن جو ادب ڪنهن طريقي سان ڪيو ويندو آهي؟ پوءِ اهو طئي ڪجي ته ٻارن سبق کان ڪنهن حد تائين استفادو ڪيو آهي.

سچائيءَ ۾ وڏي طاقت آهي

مدد ڪرڻ واري شيون

سچي چوڻين جا چارٽ جيعن: ”سچ ڳالهائڻ سٺي عادت آهي.“، ”سچ جي پيڙي لڏي، لڏي پر ڪڏهن نه ٻڏي.“، ”اسلام هڪ سچو دين آهي.“

عام مقصد

ٻارن کي سچ ڳالهائڻ تي آمادو ڪرڻ.

خاص مقصد

ٻارن کي سچ جي اهميت، فائدي ۽ ضرورت جي ڄاڻ ڏيڻ.

تياري

ٻارن کي موضوع جي ويجهو آڻڻ جي لاءِ استقراڻي ۽ بياني طريقي استعمال ڪيا وڃن ۽ چارٽ تي لکيل تحريرون پڙهائي پڇجي ته هن چارٽس جي عبارت ۾ ڪنهن ڳالهه تي زور ڏنو ويو آهي. استاد، ٻارن کي حضور اڪرم ﷺ ۽ هڪ صحابي رضيلله جو اهو واقعو به آسان لفظن ۾ ٻڌائي جنهن ۾ نبي اڪرم ﷺ هڪ صحابي رضيلله کي نصيحت ڪئي هئي.

بچوں سے یہ بھی پوچھا جاسکتا ہے کہ آپ کے بستے میں جتنی کتابیں ہیں ان میں کیا لکھا ہوتا ہے؟
کتابوں کے ذریعے تعلیم کس طرح دی جاتی ہے؟

اعلان سبق

جب بچے کتابوں کے بارے میں چند سوالات کے جوابات دے چکیں تو انھیں بتایا جائے کہ آج ہم کتابوں کے ادب کے بارے میں پڑھیں گے۔

اعادہ

سبق کے اختتام پر بچوں سے پوچھا جائے کہ آسمانی کتاب کسے کہتے ہیں؟ کتابوں کا ادب کس طرح کیا جاتا ہے؟ بعد ازاں یہ تعین کیا جائے کہ بچوں نے سبق سے کس حد تک استفادہ کیا ہے۔

سچائی میں بڑی طاقت ہے

امدادی اشیا

سچ پر مبنی اقوال کے چارٹ۔

مثلاً: ”سچ بولنا اچھی عادت ہے۔“، ”سناج (سچ) کو آنچ نہیں۔“، ”اسلام ایک سچا دین ہے۔“

عام مقصد

بچوں کو سچ بولنے کی ترغیب دلانا۔

خاص مقاصد

بچوں کو سچ کی اہمیت، افادیت اور ضرورت سے آگاہ کرنا۔

آمادگی

بچوں کو عنوان سے قریب تر لانے کے استقرائی اور بیانیہ طریقے استعمال کیے جائیں اور چارٹ پر درج تحریریں پڑھوا کر پوچھا جائے کہ ان چارٹس کی عبارات میں کس بات پر زور دیا گیا ہے۔ استاد، بچوں کو حضور اکرم صلی اللہ علیہ وسلم اور ایک صحابی رضی اللہ عنہ کا وہ واقعہ بھی آسان الفاظ میں سنائے جس میں نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم نے ایک صحابی رضی اللہ عنہ کو نصیحت کی تھی۔

واقعو ايئن بيان ڪري سگهجي ٿو:

پيارا ٻارو! حضور اڪرم ﷺ جي خدمت ۾ هڪ صحابي ﷺ حاضر ٿيو ۽ چيو ”يا رسول الله ﷺ، مونکي ڪا اهڙي نصيحت فرمايو ته مان سڀ ٻرا ڪم ڇڏي ڏيان.“ رسول الله ﷺ فرمايو ”ڪوڙ ڳالهائڻ ڇڏي ڏي.“ اهو صحابي ﷺ هليو ويو ۽ نصيحت تي عمل شروع ڪري ڇڏيائين. هن جو نتيجو اهو نڪتو ته هن سڀ ٻرا ڪم ڇڏي ڏنا.

پيارا ٻارو! توهان سوچيندا هوندؤ ته ڪوڙ ڳالهائڻ ڇڏڻ سان ٻرا ڪم ڪيئن ڇڏجي ويا؟ اسان توهان کي اهو به ٻڌائينداسين. ٿيو اهو ته اهو صحابي ﷺ پنهنجي گهر هليو ويو ۽ جڏهن به ڪنهن غلط ڪم بابت سوچيو ته هن کي اهو ئي خيال آيو ته جيڪڏهن مان اهو غلط ڪم ڪيو ۽ نبي اڪرم ﷺ پڇا ڪيو ته مان پاڻ ﷺ سان اهو ڪوڙ ته ڳالهائي نٿو سگهان ته مان ڪو غلط ڪم ناهي ڪيو. انهيءَ ڪري بهتر آهي ته اهو غلط ڪم ڪيو ئي نه وڃي. پيارا ٻارو! توهان ڏٺو ته ڪوڙ ڳالهائڻ کان توبه هن صحابي ﷺ کان تمام غلط ڪم ڇڏرايا.

پيارا ٻارو! پوئين سبق ۾ اسان توهان کي شيخ محي الدين عبد القادر جيلاني ^{رح} جو سچ ڳالهائڻ جو هڪ واقعو ٻڌايو هو. هن کان سمجه اچي ٿو ته سچ ڳالهائڻ جي گهڻا فائدا آهن. سڀ کان وڌيڪ اهو ته سچ ڳالهائڻ وارو الله تعاليٰ کان سواءِ ڪنهن کان ناهي ڏچندو.

سبق جو اعلان

تو اچو ٻارو! اڄ اسان سچ ڳالهائڻ بابت سبق پڙهنداسين.

پڙهائڻ جو طريقو

ٻارن کان وڏي آواز سان سبق پڙهرائجي ۽ پوءِ هر پيرا گراف جي پڄاڻي تي سوال ڪيا وڃن. پهرين پيرا گراف ٻڌندي ”صادق“ جي معنيٰ بليڪ بورڊ تو درج ڪيا وڃن ۽ سوال ڪجي ته حضور ﷺ کي صادق چو چيو ويندو هو؟

ٻيو پيرا گراف ٻڌندي يا پڄاڻيءَ تي سوال ڪيا وڃن ته سچ ڳالهائڻ جو فائدو ڇا آهي؟
سچ ڳالهائڻ وارن جي مدد ڪير ڪندو آهي؟

ٽيون پيرا گراف ٻڌندي ٻارن کي اهو ٻڌائجي ته ڪوڙ ڳالهائڻ جا ڪهڙا نقصان آهن؟
چوٿين پيرا گراف ۾ سچ جي فضيلت ٻڌائي وئي آهي، هن بابت ٻارن کي ٻيون ڳالهين ٻڌايون وڃن.

ورجاءُ

سبق جي پڄاڻي ته پڙهائڻ جا نتيجا ڪڍيا وڃن ۽ ٻارن کي گهر جو ڪم ڏنو وڃي.

واقعہ یوں بیان کیا جاسکتا ہے :

پیارے بچو! حضور ﷺ کی خدمت میں ایک صحابی رضی اللہ عنہ حاضر ہوئے اور کہا: ”یا رسول اللہ ﷺ مجھے کوئی ایسی نصیحت فرما دیجیے کہ میں تمام برے کام چھوڑ دوں۔“ رسول اللہ ﷺ نے فرمایا، ”جھوٹ بولنا چھوڑ دو۔“ وہ صحابی رضی اللہ عنہ چلے گئے اور نصیحت پر عمل شروع کر دیا۔ اس کا نتیجہ یہ نکلا کہ انھوں نے تمام برے کام چھوڑ دیے۔

پیارے بچو! آپ سوچ رہے ہوں گے کہ جھوٹ بولنا چھوڑ دینے سے برے کام کیسے چھوٹ گئے؟ ہم آپ کو یہ بھی بتا دیتے ہیں۔ ہوا یوں کہ جب وہ صحابی رضی اللہ عنہ اپنے گھر چلے گئے اور انھوں نے جب بھی کسی غلط کام کے بارے میں سوچا تو انھیں یہ خیال آیا کہ اگر میں نے یہ غلط کام کر لیا اور نبی اکرم ﷺ نے پوچھا تو میں آپ ﷺ سے جھوٹ تو نہیں بول سکتا کہ میں نے کوئی غلط کام نہیں کیا۔ لہذا بہتر ہے کہ یہ غلط کام کیا ہی نہ جائے۔ پیارے بچو! دیکھا آپ نے کہ جھوٹ بولنے سے توبہ نے ان صحابی رضی اللہ عنہ سے تمام غلط کام چھڑوا دیے۔

پیارے بچو! پچھلے سبق میں ہم نے آپ کو شیخ محی الدین عبدالقادر جیلانیؒ کا سچ بولنے کا ایک واقعہ سنایا تھا۔ اس سے بھی پتا چلتا ہے کہ سچ بولنے کے بے شمار فائدے ہیں۔ سب سے بڑھ کر یہ کہ سچ بولنے والوں کو اللہ تعالیٰ کے سوا کسی کا ڈر نہیں ہوتا۔

اعلان سبق

تو آئیے بچو! آج ہم سچ بولنے کے بارے میں سبق پڑھتے ہیں۔

طریقہ تدریس

بچوں سے باواز بلند سبق پڑھوایا جائے اور پھر ہر پیرا گراف کے خاتمے پر سوالات کیے جائیں۔ پہلے پیرا گراف کی سماعت کے موقع پر ”صادق“ کے معنی تختہ تحریر پر درج کر دیے جائیں اور سوال کیا جائے کہ حضور ﷺ کو صادق کیوں کہا جاتا تھا؟

دوسرے پیرا گراف کی سماعت کے وقت یا خاتمے پر سوال کیا جائے کہ سچ بولنے کا فائدہ کیا ہے؟ سچ بولنے والوں کی مدد کون کرتا ہے؟

تیسرے پیرا گراف کی سماعت کے دوران بتایا جائے کہ جھوٹ بولنے کے نقصانات کیا ہیں؟ چوتھے پیرا گراف میں سچ کی فضیلت بتائی گئی ہے، اس بارے میں بچوں کو اضافی باتیں بتائی جائیں۔

اعادہ

سبق کے اختتام پر تدریس کے نتائج اخذ کیے جائیں اور بچوں کو گھر کا کام دیا جائے۔

گهر ۾ داخل ٿيڻ جي اجازت گهرڻ

مدد ڪرڻ واري شيون

هڪ تصويري چارٽ جنهن ۾ ڪنهن گهر جي دروازي تي گهر جي رهاڪو ۽ اچڻ واري مهمان کي ڏيکاريو ويو هجي.

عام مقصد

ٻارن کي معاشرتي آدابن جي ڄاڻ ڏيڻ.

خاص مقصد

ٻارن کي ڪنهن جي گهر ۾ داخل ٿيڻ جي ادب جي ڄاڻ ڏيڻ.

تياري

ٻارن کي استقرائي طريقي مطابق معاشرتي بابت آسان زبان ۾ ٻڌائڻ جي ۽ اهو به ڏسڻ جي ته معاشرتي ماڻهن سان ملي ٺهندو آهي. سٺي معاشرتي ۾ زندگي گزارڻ جا ڪجهه ادب ادب هوندا آهن. پاڙيسرن سان ورتاءُ ۽ گهرن ۾ اچڻ وڃڻ ۽ محفل ۾ اٿڻ ويهڻ جا ادب به هوندا آهن پر اڄ اسان ڪنهن جي گهر ۾ داخل ٿيڻ جي آدابن بابت پڙهنداسين.

پيارا ٻارو! اسان ڏسندا رهندا آهيون ته ڪجهه ماڻهو بغير اجازت ڪنهن جي گهر ۾ داخل ٿي ويندا آهن. اهو طريقو بالڪل غلط آهي. ٿي سگهي ٿو ته گهر جا رهاڪو ڪنهن ضروري ڪم ۾ مصروف هجن يا آرام ڪندا هجن ۽ اهي هن وقت ڪنهن اچڻ واري سان نه ملڻ چاهيندا هجن، انهيءَ ڪري ڪنهن جي گهر ۾ گهرڻ کان پهريان گهر جي مالڪ کان اجازت ضروري وٺجي.

سبق جو اعلان

اچو ٻارو! اڄ اسان ڪنهن جي گهر ۾ داخل ٿيڻ جي آدابن بابت پڙهنداسين.

پڙهائڻ جو طريقو

ٻارن کان وڏي آواز ۾ واري واري سبق پڙهائجي ۽ سبق ٻڌندي سوال ڪيا وڃن، جيئن ٻارن کي اهي ادب ياد ٿي وڃن.

ورجاءُ

سبق کان ڪيترو استفادو ڪيو ويو آهي؟ هن جي جاچ لاءِ آخر ۾ ٻارن کان سوال ڪيا وڃن ۽ کين گهر جو ڪم به ڏنو وڃي.

گھر میں داخل ہونے کی اجازت مانگنا

امدادی اشیا

ایک تصویری چارٹ جس میں کسی کے گھر کے دروازے پر گھر کے مکین اور آنے والے مہمان کو دکھایا گیا ہو۔

عام مقصد

بچوں کو معاشرتی آداب سے آگاہ کرنا۔

خاص مقصد

بچوں کو کسی کے گھر میں داخل ہونے کے آداب سے آگاہ کرنا۔

آبادگی

بچوں کو استقرائی طریقے کے مطابق معاشرے کے بارے میں آسان زبان میں بتایا جائے اور بتایا جائے کہ معاشرہ افراد سے مل کر بنتا ہے۔ اچھے معاشرے میں زندگی گزارنے کے کچھ آداب ہوتے ہیں۔ پڑوسیوں سے برتاؤ اور گھروں میں آنے جانے اور محفلوں میں اٹھنے بیٹھنے کے آداب بھی ہوتے ہیں مگر آج ہم کسی کے گھر میں داخل ہونے کے آداب کے بارے میں پڑھیں گے۔ پیارے بچو! ہم اکثر دیکھتے ہیں کہ بعض لوگ بلا اجازت، بے دھوک کسی کے گھر میں داخل ہو جاتے ہیں۔ یہ طریقہ بالکل غلط ہے۔ ہو سکتا ہے کہ گھر کا مکین کسی ضروری کام میں مشغول ہو یا آرام کر رہا ہو اور وہ اس وقت آنے والے سے نہ ملنا چاہتا ہو، لہذا کسی کے گھر میں داخلے سے پہلے صاحب خانہ یعنی گھر کے مالک کی اجازت ضروری ہے۔

اعلان سبق

آئیے بچو! آج ہم کسی کے گھر میں داخل ہونے کے آداب کے بارے میں پڑھتے ہیں۔

طریقہ تدریس

بچوں سے باآواز بلند باری باری سبق پڑھوایا جائے اور دوران سماعت سبق متعلقہ سوالات کیے جائیں تاکہ بچوں کو یہ آداب ازبر ہو جائیں۔

اعادہ

سبق سے استفادے کا معیار جانچنے کے لیے آخر میں بچوں سے سوالات کیے جائیں اور انھیں گھر کا کام تفویض کیا جائے۔

شڪر گزاري

مدد ڪرڻ واري شيون

الحمد لله جو چارٽ

عام مقصد

شڪر گزاري جي مختلف پاسن کان ٻارن کي روشناس ڪرائڻ.

خاص مقصد

ڪنهن جو شڪر ادا ڪرڻ سڀ کان وڌيڪ اهم آهي؟

شڪر ادا ڪرڻ جا ڪهڙا فائدا آهن؟

تياري

پيارا ٻارو! توهان ماڻهن کي ”ٽينڪ يو“ يا ”مهرباني“ جا لفظ ادا ڪندي ٻڌندا آهيو يا ماڻهن کي شڪر الحمد لله جا لفظ چوندي ڏٺو هوندو. ڇا توهان ٻڌائي سگهو ٿا ته اهي لفظ ڪڏهن ۽ ڪنهن موقعن تي ادا ڪيا ويندا آهن؟

جيڪڏهن ٻارهن سوالن جو ڪو معقول جواب نه ڏئي سگهن، جيئن ته سندن عمر وڌندي امڪان به آهي ته استاد پاڻ ٻارن کي وضاحت سان ٻڌائي ته اهي لفظ ڪڏهن ۽ ڪنهن موقعن تي ادا ڪيا ويندا آهن. انهيءَ طريقي سان ٻارن کي موضوع جي ويجهو آڻيو وڃي.

سبق جو اعلان

سبق جو اعلان ڪندي ٻڌائي ته اڄ اسان شڪر گزاري بابت سبق پڙهي رهيا آهيون جنهن ۾ ٻڌايو ويو آهي ته سڀ کان وڌيڪ شڪر جي قابل ڪهڙي ذات آهي؟ شڪر ادا ڪرڻ جو ڪهڙو طريقو سڀ کان بهتر آهي ۽ شڪر ڪنهن طريقن سان ادا ڪيو ويندو آهي؟

پڙهائڻ جو طريقو

ٻارن کان وڏي آواز ۾ سبق پڙهائجي ۽ سبق ٻڌندي مختلف سوال ڪجن جيئن ٻار شڪر جي اهميت ۽ ضرورت کي چڱي طرح سمجهي وڃن. سبق هلندي چارٽ ڏانهن اشارو ڪري ”الحمد لله“ جو مطلب به کين ٻڌائجي ۽ اهو به ٻڌائجي ته اهو لفظ اسان ڪڏهن ۽ ڪنهن موقعن تي ادا ڪندا آهيون؟

شکرگزاری

امدادی اشیا
الحمد للہ کا چارٹ۔

عام مقصد
شکرگزاری کے پہلوؤں سے بچوں کو روشناس کرانا۔

خاص مقاصد
شکرکس کا ادا کرنا سب سے زیادہ اہم ہے؟
شکر ادا کرنے کے کیا فائدے ہیں؟

آبادگی

پیارے بچو! آپ اکثر لوگوں کو تھینک یو یا شکر یہ کے الفاظ ادا کرتے ہوئے سنتے ہیں یا پھر لوگوں کو شکر الحمد للہ کے الفاظ کہتے ہوئے سنتے ہیں۔ کیا آپ بتا سکتے ہیں کہ یہ الفاظ کب اور کن مواقع پر ادا کیے جاتے ہیں؟
بچے اگر ان سوالات کے معقول جواب نہ دے سکیں جیسا کہ ان کی عمروں کو دیکھتے ہوئے امکان ہے تو استاد خود بچوں کو وضاحت سے بتائے کہ یہ الفاظ کب اور کن مواقع پر ادا کیے جاتے ہیں۔ اس طرح بچوں کو عنوان سے قریب تر لایا جائے۔

اعلان سبق

اعلان سبق کرتے ہوئے بتائیے کہ آج ہم شکرگزاری کے بارے میں سبق پڑھ رہے ہیں جس میں بتایا گیا ہے کہ سب سے زیادہ ہمارے شکر کے قابل کون سی ذات ہے؟ شکر ادا کرنے کا کون سا طریقہ سب سے بہتر ہے اور شکر کن طریقوں سے ادا کیا جاتا ہے؟

طریقہ تدریس

بچوں سے باآواز بلند سبق پڑھوایا جائے اور دوران سماعت مختلف سوالات کیے جاتے رہیں تاکہ بچے شکر کی اہمیت اور ضرورت سے اچھی طرح آگاہ ہو جائیں۔ دوران سبق چارٹ کی جانب اشارہ کر کے الحمد للہ کا مطلب بھی انہیں بتایا جائے اور یہ بھی بتایا جائے کہ یہ الفاظ ہم کب اور کن مواقع پر ادا کرتے ہیں؟

ورجاءُ

سبق جي پڄاڻي ته پڙهائڻ جا نتيجا ڪيڏن ۽ ٻارن کان مختلف سوالن ذريعي جاچ ڪجي ته هنن سبق کان ڪيترو استفادو ڪيو آهي. کين گهر جو ڪم به ڏنو وڃي.

معافي گهرڻ

عام مقصدَ

ٻارن کي سهائتا، معاف ۽ درگزر ڪرڻ جي معاملن جي ڄاڻ ڏيڻ.

خاص مقصدَ

غلطيون انسانن کان ئي ٿينديون آهن، غلطين تي معافي گهرڻ سٺي ڳالهه آهي. ٻارن کي اهو احساس ڏيارجي ته غلطيون ڪرڻ تي معافي گهرڻ گهرجي. الله تعاليٰ به غلطين کي معاف ڪري ڇڏيندو آهي.

تياري

ٻارن کي سبق جي موضوع ڏانهن آڻڻ جي لاءِ هنن کان سوال ڪجي ته اسان ماڻهن کي ”سوري“ چوندي ٻڌو هوندو. اهو لفظ ڇو ۽ ڪڏهن چيو ويندو آهي ۽ هن جو ڇا مقصد يا معنيٰ هوندا آهن؟ استاد هن سلسلي ۾ ٻارن جي سامهون وضاحتون پيش ڪن، جيئن کين معافيءَ جو مفهوم چڱي طرح سمجهه ۾ اچي وڃي. هن کان پوءِ سبق جو اعلان ڪجي.

سبق جو اعلان

پيارا ٻارو! اڄ اسان غلطين ته معافي گهرڻ بابت پڙهي رهيا آهيون.

پڙهائڻ جو طريقو

اهو سبق ٻارن کي وڏي آواز سان پڙهائجي ۽ سبق هلندي سوال به ڪيا وڃن. جيئن ته غلطيون ڪنهن قسم جون هونديون آهن؟ معافي گهرڻ سان ڪهڙو فائدو ٿيندو آهي؟ وغيره.

ورجاءُ

سبق جي پڄاڻيءَ تي پڙهائڻ جي جاچ لاءِ ٻارن کان سوال ڪيا وڃن ۽ کين گهر جو ڪم ڏنو وڃي.

اعادہ

سبق کے اختتام پر تدریس کے نتائج اخذ کیے جائیں اور بچوں سے مختلف سوالات کے ذریعے ان کی سبق سے استفادے کی صلاحیت کو جانچا جائے۔ انہیں گھر کا کام بھی تفویض کیا جائے۔

معافی مانگنا

عام مقاصد

بچوں کو رواداری اور عفو و درگزر کے معاملات سے آگاہ کرنا۔

خاص مقاصد

غلطیاں انسان سے ہی ہوتی ہیں، غلطیوں پر معافی مانگ لینا اچھی بات ہے۔ بچوں کو یہ احساس دلایا جائے کہ غلطیاں کرنے پر معافی مانگ لینا چاہیے۔ اللہ تعالیٰ بھی غلطیاں معاف کر دیتا ہے۔

آمادگی

بچوں کو سبق کے عنوان سے قریب لانے کے لیے ان سے سوال کیا جائے کہ ہم اکثر لوگوں کو ”سوری“ کہتے ہوئے سنتے ہیں۔ یہ لفظ کیوں اور کب بولا جاتا ہے اور اس کا کیا مقصد یا معنی ہوتے ہیں؟ معلم اس سلسلے میں مزید وضاحتیں بچوں کے سامنے پیش کرے تاکہ انہیں معافی کا مفہوم اچھی طرح سمجھ میں آجائے۔ اس کے بعد اعلان سبق کیا جائے۔

اعلان سبق

پیارے بچو! آج ہم غلطیوں پر معافی مانگنے کے بارے میں پڑھ رہے ہیں۔

طریقہ تدریس

سبق مذکور بچوں سے باآواز بلند پڑھوایا جائے اور دوران سبق سوالات کیے جائیں۔ مثلاً غلطیاں کس طرح کی ہوتی ہیں؟ معافی مانگ لینے سے کیا فائدہ ہوتا ہے؟ وغیرہ وغیرہ۔

اعادہ

سبق کے اختتام پر تدریس سے استفادے کے نتائج اخذ کرنے کے لیے بچوں سے سوالات کیے جائیں اور انہیں گھر کا کام تفویض کیا جائے۔

ڪلاس روم جا ادب

عام مقصد

ٻارن کي معاشرتي آدابن جي ڄاڻ ڏيڻ.

خاص مقصد

ٻارن کي ڪلاس ۾ داخل ٿيڻ، ڪلاس جي نظم ۽ ضبط جو خيال رکڻ ۽ استادن جي عزت جي آدابن جي ڄاڻ ڏيڻ.

تياري

ٻارن کي استقرائي طريقي مطابق مختلف معاشرتي ۽ ڪلاس جي آدابن بابت پڙايو. اهو به پڙائجي ته زندگي گزارڻ جا ڪجهه ادب هوندا آهن جنهن جو خيال رکڻ معاشرتي ۾ رهندڙ ماڻهن جي لاءِ تمام ضروري هوندو آهي. اڄ اسان ڪلاس جي آدابن بابت پڙهنداسين.

پيارا ٻارو! اسان ڪلاس ۾ ويهي علم حاصل ڪندا آهيون انهيءَ ڪري اسان کي ڪلاس جي آدابن جو خيال رکڻ گهرجي، ڇاڪاڻ ته اسان ڪلاس جي صفائيءَ جو خيال نه رکنداسين ته خراب ماحول ۾ اسان سٺي طريقي سان تعليم حاصل نه ڪري سگهنداسين ۽ گهڻو ڪري بيمار به رهنداسين. ساڳي نموني جيڪڏهن ڪلاس ۾ ٻار شور ڪندا ۽ ڪو به استاد جي ڳالهه غور سان نه ٻڌي ته ٻار تعليم حاصل نه ڪري سگهندا. انهيءَ ڪري اسان کي گهرجي ته اسان ڪلاس جي آدابن جو پاڻ به خيال رکڻ ۽ ٻين ٻارن کي به هن جي هدايت ڪيون.

سبق جو اعلان

اچو ٻارو! اڄ اسان ڪلاس جي آدابن بابت پڙهون.

پڙهائڻ جو طريقو

ٻارن کان وڏي آواز ۾ واري واري سبق پڙهائجي.

ورجاءُ

سبق کان ڪيترو استفادو ڪيو ويو آهي؟ هن جي اندازي لاءِ آخر ۾ ٻارن کان سوال ڪيا وڃن.

جماعت کے آداب

عام مقصد

بچوں کو معاشرتی آداب سے آگاہ کرنا۔

خاص مقاصد

بچوں کو جماعت میں داخل ہونے، جماعت کے نظم و ضبط کا خیال رکھنے اور اساتذہ کی تکریم کے آداب سے آگاہ کرنا۔

آمادگی

بچوں کو استقرائی طریقے کے مطابق مختلف معاشرتی اور جماعت کے آداب کے بارے میں بتائیں۔ یہ بھی بتایا جائے کہ زندگی گزارنے کے کچھ آداب ہوتے ہیں جن کا خیال رکھنا معاشرے میں بسنے والے افراد کے لیے انتہائی ضروری ہوتا ہے۔ آج ہم جماعت کے آداب کے متعلق پڑھیں گے۔

پیارے بچو! ہم جماعت میں بیٹھ کر علم حاصل کرتے ہیں اس لیے ہمیں جماعت کے آداب کا خیال بھی رکھنا چاہیے کیونکہ اگر ہم جماعت کی صفائی کا خیال نہیں رکھیں گے تو آلودہ ماحول میں ہم اچھے طریقے سے تعلیم حاصل نہیں کر سکیں گے کیونکہ ہم اکثر بیمار رہیں گے۔ اسی طرح اگر جماعت میں بچے شور کریں اور کوئی بھی استاد کی بات غور سے نہ سنے تو جماعت میں بچے تعلیم حاصل نہیں کر سکیں گے۔ لہذا ہمیں چاہیے کہ ہم جماعت کے آداب کا خود بھی خیال رکھیں اور دوسرے بچوں کو بھی اس کی تلقین کریں۔

اعلانِ سبق

آئیے بچو! آج ہم جماعت کے آداب کے بارے میں پڑھتے ہیں۔

طریقہ تدریس

بچوں سے باواز بلند باری باری سبق پڑھوایا جائے۔

اعادہ

سبق سے استفادے کا معیار جانچنے کے لیے آخر میں بچوں سے سوالات کیے جائیں۔

سُنا سائِي

عام مقصد

ٻارن کي سُني دوستن جي صحبت اختيار ڪرڻ جي ترغيب ڏيڻ.

خاص مقصد

ٻارن کي سُني دوستن جي اهميت ۽ افاديت جي ڄاڻ ڏيڻ.

تياري

ٻارن کي موضوع ڏانهن آڻڻ جي لاءِ بياني طريقو استعمال ڪجي. استاد ٻارن کي نبي اڪرم ﷺ ۽ صحابه ڪرام رضيلهم جا مثال ڏئي ٻڌائي ته سنا دوست نرڳو دنيا جي معاملن ۾ ڪم ايندا آهن پر هڪ ٻئي کي دين تي عمل ڪرڻ جي به ترغيب ڏيندا آهن. ٻارن کي استاد اهو به ٻڌائي ته خراب ماڻهن جي صحبت انسان جي شخصيت، عادتن ۽ اعمال کي خراب ڪري ڇڏيندي آهي ۽ هن جو نتيجو اهو نڪرندو آهي ته انسان جي دنيا ۽ آخرت تباھ ۽ برباد ٿي ويندا آهن.

سبق جو اعلان

اچو ٻارو! اڄ اسان سني دوستن جو خاصيتن بابت پڙهون.

پڙهائڻ جو طريقو

ٻارن کان وڏي آواز ۾ سبق پڙهرائجي ۽ گڏ ئي ٻارن کان پڇجي ته هنن جي دوستن ۾ ڪهڙيون ڪهڙيون سُنيون ۽ خراب عادتون آهن؟ ٻارن کان معلوم ڪجي ته هو پنهنجي دوستن جي مختلف ڪمن ۾ ڪيئن مدد ڪندا آهن ۽ پنهنجي دوستن کي خراب ڪمن کان ڪيئن جهليندا آهن؟

ورجاءُ

سبق جي پڄاڻي ته ٻارن کان سُني دوستن جو خاصيتون پڇا ڪجن.

اچھے ساتھی

عام مقصد

بچوں کو اچھے دوستوں کی صحبت اختیار کرنے کی ترغیب دلانا۔

خاص مقاصد

بچوں کو اچھے ساتھی کی اہمیت اور افادیت سے آگاہ کرنا۔

آبادگی

بچوں کو عنوان سے قریب تر لانے کے لیے بیانیہ طریقہ استعمال کیا جائے۔ استاد بچوں کو نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم اور صحابہ کرام رضی اللہ عنہم کی مثالیں دے کر بتائیں کہ اچھے ساتھی نہ صرف دنیاوی معاملات میں کام آتے ہیں بلکہ ایک دوسرے کو دین پر عمل کرنے کی بھی ترغیب دیتے ہیں۔

بچوں کو استاد یہ بھی بتائے کہ برے لوگوں کی صحبت انسان کی شخصیت، عادات اور اعمال کو خراب کر دیتی ہے اور اس کا نتیجہ یہ نکلتا ہے کہ انسان کی دنیا اور آخرت دونوں تباہ و برباد ہو جاتی ہیں۔

اعلان سبق

آئیے بچو! آج ہم اچھے ساتھی کی خصوصیات کے بارے میں پڑھتے ہیں۔

طریقہ تدریس

بچوں سے آواز بلند سبق پڑھوایا جائے اور ساتھ ہی بچوں سے پوچھا جائے کہ ان کے دوستوں میں کون کون سی اچھی اور بری عادتیں ہیں؟ بچوں سے معلوم کیا جائے کہ وہ اپنے دوستوں کی مختلف کاموں میں کس طرح مدد کرتے ہیں اور اپنے دوستوں کو برے کاموں سے کس طرح روکتے ہیں؟

اعادہ

سبق کے اختتام پر بچوں سے اچھے ساتھی کی خصوصیات پوچھی جائیں۔

استادن لاءِ ڪجهه ضروري ڳالهائون

ڪردار ۽ سيرت جي لحاظ سان اسلاميات پڙهائڻ وارن کي سُني اوصاف وارو هجڻ گهرجي. هنن جو عقيدو نيڪ هجڻ گهرجي، ڇاڪاڻ ته اسان جي دين جو بنياد ئي نيڪ عقيدن تي آهي.

سُني استادن جي هڪ خوبي اها به هجڻ گهرجي ته هو پنهنجي ڳالهه سُني ۽ آسان انداز ۾ طالبن تائين پهچائي ۽ هنن سان اهڙي نموني ڳالهائي ته جيڪڏهن ڪو سوال طالبن جي ذهنن ۾ هجي ته کين هن جو واضح جواب ملي سگهي. هڪ سُني استادن جي لاءِ پڙهائڻ جي طريقن، تاريخ جي ڄاڻ ۽ تعليم جي اهميت سان واقف هجڻ به تمام ضروري آهي. هن جو سبقن جي سمجهاڻي ٺاهڻ جي اصولن کان به واقف هجڻ ضروري آهي. ڪلاس ۾ استاد کي هر وقت هوشيار ۽ هلندي ڦرندي نظر اچڻ گهرجي. لباس ۽ اُت ويهه ۾ سادگي ۽ حيا جو مثال نظر اچڻ گهرجي.

هڪ سُني استادن پنهنجي اخلاق ۽ نوڙت تي جي وجد سان طالبن جو سچو دوست، ڀلو گهرندڙ ۽ اڳواڻ ٿي سگهي ٿو. انهيءَ ڪري نرمي، صبر، روشن خيالي، استادن جو وصف هجي ۽ طالبن سان شفقت ۽ محبت سان پيش اچي. هنن کي دلاسوڏي، دل داري ڪري ۽ کين صاف نيت سان سبق پڙهائي. اهڙو استادن ئي شاگردن جي لاءِ مثال ۽ هنن جو محبوب ٿي سگهي ٿو.

قرآن جي تعليم ۾ استادن جي فرضن جو روح، شفقت، محبت، دل داري ۽ هنن جو ڀلو گهرڻ جهڙو آهي. پڙهائڻ جي فرضن کي پورو ڪندي طالبن تي جبر ۽ تشدد ڪنهن به لحاظ سان استادن کي زيب نٿوڏي. انهيءَ ڪري استادن، خاص طور اسلاميات جي استادن کي گهرجي ته اهي شاگردن سان محبت ۽ شفقت جو ورتاءُ ڪن. ڪاوڙ ۾ اچي ٻارن کي سزا نه ڏين، پر پيار ۽ نرميءَ سان کين سمجهائڻ. سختي ڪرڻ، مارڻ يا خوف ۽ دٻاءُ جو ورتاءُ ڪرڻ سان طالب ٿوڙي وقت جي لاءِ ته اثر قبول ڪندو پر اهو اثر وقتي هوندو. تجربن کان ثابت ٿيو آهي ته سخت ڳالهائڻ جي مقابلي ۾ نرم ڳالهه جو لهجو وڌيڪ اثر وارو ثابت ٿيندو آهي.

استادن جي لاءِ اها ڳالهه ياد رکڻ جي آهي ته اهي جنهن ٻارن کي اسلاميات پڙهائي رهيا آهن، اهي تمام ننڍي عمر جا ۽ معصوم آهن. هنن گل جهڙي معصوم ٻارن سان سخت لهجي ۾ ڳالهائڻ يا کين خوف ۾ وڪوڙڻ ايئن ئي آهي جيئن گلن تي جهولوهلي يا پوٽن تي ماکڙ حملو ڪري. استادن جو اهو به فرض آهي ته هو هر سبق کان پوءِ ٻارن سان اهڙا سوال ضرور پڇا ڪري جنهن سان اهو اندازو لڳائي سگهجي ته طالبن سبق کان ڪيترو استفادو ڪيو آهي يا کين سبق ڪنهن حد تائين ياد ٿي ويو آهي. استادن ٻارن طرفان ڏنل جوابن کان اندازو لڳائي ته هنن سبق ڪنهن حد تائين ياد ڪيو آهي. جيڪڏهن جواب اطمينان ڏيندڙ هجن ته اهو سمجهيو وڃي ته استادن جو پڙهائڻ جو طريقو ڪامياب رهيو. نه ته سبق کي ٻيهر ڏهرائجي.

استادن جي لاءِ اها ڳالهه تمام ضروري آهي ته نه رڳو ڪلاس ۾ اچڻ کان پھريان اهو سبق ضرور پڙهڻ جيڪو هن ڏينهن پڙهائڻو ويندو، پر استادن لاءِ رهبر جي مدد سان مڪمل تياري به ڪري اچن.

